

Μνήμη και Προφορική Ιστορία

Ενότητα 4: Μνήμη και Υποκειμενικότητα

Ρίκη Βαν Μπούσχοτεν

Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

ΜΑΘΗΜΑ 4

ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ

Μοναδικότητα των προφορικών πηγών

◊ Προφορικότητα

◊ Υποκειμενικότητα

Τι είναι η υποκειμενικότητα;

1. Στροφή στη βιωμένη εμπειρία κοινωνικών υποκειμένων στην ιστορία
 - Πρωτοπόροι: Emile Durkheim, Annales, Maurice Halbwachs
 - Εστίαση σε «νέα υποκείμενα» (1968)

2. Σύστημα νοηματοδότησης

- Τρόπος βίωσης της ιστορίας από τα δρώντα υποκείμενα
- Σιωπές, αντιφάσεις, δισταγμοί, αστεία, δόμηση της αφήγησης
- Επίδραση του παρόντος στη μνήμη (Halbwachs)

3. Διϋποκειμενικότητα

- Σχέση ερευνητή πληροφορητή
- Αναστοχαστικότητα του ερευνητή
- Επίδραση της ιστορικής κουλτούρας του παρόντος και του παρελθόντος

Lynn Abrams (2010: 59)

Η συνέντευξη είναι ένας τρισδιάστατος διάλογος

- ◊ Του πληροφορητή με τον εαυτό του
- ◊ Του πληροφορητή με τον ερευνητή
- ◊ Του πληροφορητή με τις πολιτισμικές ιδέες της εποχής του

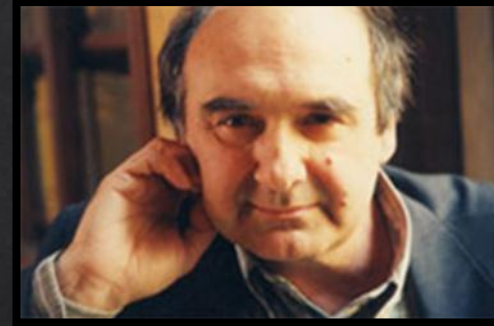

Προφορική Ιστορία και Ψυχανάλυση

- ◊ Διαφορά συνέντευξης προφορικής ιστορίας και ψυχαναλυτή
- ◊ Τι μαθαίνουμε από την ψυχανάλυση;
 - ◊ Προσοχή στους συμβολισμούς (όνειρα κλπ)
 - ◊ Εσωτερίκευση έμφυλων διαφορών
 - ◊ Προσοχή στη σημασία των σιωπών
- ◊ Θεραπευτική λειτουργία;;;

Βλ. P. Thompson, *Φωνές από το Παρελθόν*, κεφ. 5

Portelli, A. What makes Oral History Different? (1979)

- ◊ Τρία κεντρικά επιχειρήματα
- ◊ Ιδιομορφία προφορικών πηγών
- ◊ Απαιτούν ειδικά ερμηνευτικά εργαλεία
- ◊ υποτιθέμενη αδυναμία της προφορικής ιστορίας μπορεί να μετατραπεί σε δύναμη

Προφορικότητα

- ◊ Το ηχητικό ντοκουμέντο είναι το αυθεντικό
- ◊ Ιδιομορφία στη μορφή (ομιλούμενη γλώσσα)
- ◊ ταχύτητα ομιλίας, τόνος φωνής, χρήση διαλέκτων, έκφραση συγκινήσεων μεταφέρουν νοήματα που χάνονται στο γραπτό κείμενο της συνέντευξης

Τι μπορείτε να καταλάβετε από αυτό το
απόσπασμα;

Αφηγηματικότητα

- ◊ απαιτείται λογοτεχνική ανάλυση
- ◊ ρυθμός της αφήγησης
- ◊ αφηγηματικά είδη (genres)
- ◊ χρήση διαλέκτου, άλλων γλωσσών, ειδικού λεξιλογίου

Υποκειμενικότητα

- ◊ Όχι γεγονότα, αλλά η σημασία τους
 - ◊ Όχι μόνο τι έκαναν, αλλά τι ήθελαν να κάνουν, τι νομίζουν σήμερα ότι έκαναν
- ◊ Όχι μόνο του ατόμου, αλλά και της ομάδας
- ◊ Η οργάνωση (πλοκή) της αφήγησης: αποκαλύπτει τη στάση του πληροφορητή απέναντι στην ιστορία
- ◊ Η υποκειμενική πρόσληψη της ιστορίας είναι επίσης ιστορικό «γεγονός»

Διαφορετική αξιοπιστία

- ◊ Τα λάθη της μνήμης δείχνουν υποκειμενική αλήθεια
- ◊ μνήμη ενεργή διαδικασία δημιουργίας νοημάτων
- ◊ Σημασία σιωπών ως φορέων νοημάτων
- ◊ Δυνατότητα αναπαραγωγής στάσεων του παρελθόντος (συχνά με ειρωνεία)

Προϊόν διϋποκειμενικής σχέσης

- ◇ Μεταβλητότητα της μνήμης
- ◇ Μερικότητα
- ◇ Μοναδική σχέση
- ◇ Μοναδική στιγμή

Luisa Passerini

- ◇ Passerini, L. Work Ideology and consensus under Italian Fascism, In Perks-Thomson, 53-63
- ◇ Πασερίνι, Λουίζα, Υποκειμενικότητα και Ιστορία. Στο Σπαράγματα του 20ου αιώνα, σ. 13-19

Peter Alheit

- ◇ Ταυτότητα και Βιογραφία. Η συμβολή της βιογραφικής έρευνας σε μια θεωρία της ταυτότητας στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες.
- ◇ Στο Τσιώλης, Γ. & Σιούτη, Ε. (2013): *Βιογραφικές (ανα)κατασκευές στην ύστερη νεωτερικότητα*, Νήσος, Αθήνα, 173-222.

Ο οδηγός συνέντευξης

- ◊ Ο οδηγός δεν είναι ερωτηματολόγιο, σας βοηθάει στην προετοιμασία της συνέντευξης
- ◊ Μελετήστε τα θέματα που θα συζητήσετε στη συνέντευξη
- ◊ Χωρίστε τον οδηγό στα επί μέρους θέματα, ενδεχομένως σε χρονολογική σειρά

- ◆ Προσέξτε τον τρόπο με το οποίο το ένα θέμα συνδέεται με το άλλο
- ◆ Ξεκινήστε με τις πιο «ανώδυνες» ερωτήσεις (βιογραφικά στοιχεία, παιδική ηλικία)
- ◆ Αφήστε τις «απειλητικές» για αργότερα ή περιμένετε μήπως προκύψουν από μόνες τους
- ◆ Διατυπώστε και ξαναδιατυπώστε τις ερωτήσεις μέχρι να βρείτε την πιο αποδοτική μορφή

Την ημέρα της συνέντευξης

- ◊ Μάθετε απ' έξω τον οδηγό
- ◊ Μην τον έχετε μπροστά σας
- ◊ Χειριστείτε τον οδηγό ευέλικτα, είναι μόνο ένας σκελετός
- ◊ Παρακολουθείστε ποιες ερωτήσεις απαντήθηκαν
- ◊ Σημειώστε ερωτήσεις που θέλετε να κάνετε αργότερα

Ερωτήσεις προς αποφυγή

- ◇ «Κλειστές» ερωτήσεις
 - ◇ Πήγατε σχολείο; Είσαστε παντρεμένοι;
- ◇ Διπλές και περίπλοκες ερωτήσεις
 - ◇ Σας επηρέασε καθόλου η σκληρή στάση του πατέρα σας ή σας άφηνε αδιάφορο;
- ◇ Υποδεικτικές
 - ◇ Είναι σωστό να έρχονται τόσοι μετανάστες στην Ελλάδα;
- ◇ Απειλητικές
 - ◇ Έχετε ποτέ κλέψει από τους γείτονές σας;

Αποδοτικές ερωτήσεις

- ◊ Ανοιχτές
- ◊ Σαφείς
- ◊ Ουδέτερες

Χρηματοδότηση

- ◇ Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- ◇ Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- ◇ Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση, Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.